

Soembaneesche Poëzie

door D. K. Wielenga

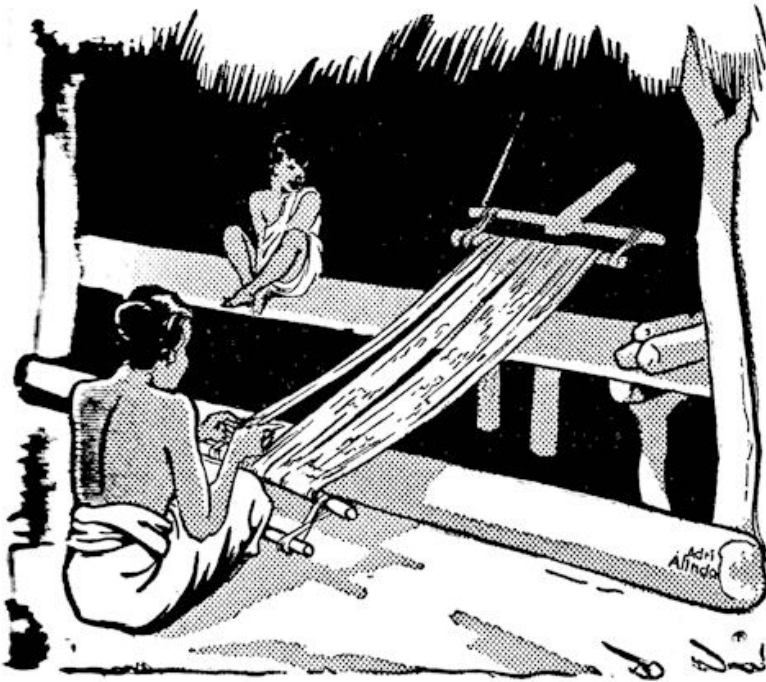
I.

DE Soembaneesche ikat-weefsels behooren tot de hoogste kunstuitingen in onze Indischen Archipel. Het wekt verbazing, hoe een eenvoudig natuervolk zulk een schoone kunst weet voort te brengen. Want de Soembanees heeft niet als de menschen van Bali of Atjeh, een eigen hooge cultuur, maar behoort tot de volken, die nog staan op een lagen trap van beschaving.

En toch weet de Soembaneesche vrouw met zeer primitieve hulpmiddelen een kunstwerk te scheppen, dat het oog verrast en de zinnen boeit. Een Soembaneesch doek, door zulk een kunstenaress geweven, kan de vergelijking doorstaan met het beste, wat Bali of Atjeh oplevert.

Uit de zelf geplante katoen spint zij op het eenvoudige spinnewiel de garens.

Zij spant de draden op het opzetraam, dat gemaakt is van een paar stukjes bamboe en wat latjes. Met verschillende bladvezels bindt zij de gestileerde dieren- en menschenfiguren, tot zelfs het allerfijnste ornament van rechte en gebogen lijnen. Het verven, waarbij voor iedere kleur de vooraf bepaalde vezels moeten ontbonden en weer gebonden worden, vereischt de grootste vaardigheid en nauwkeurigheid. En als na het afweven het doek op de lijn hangt — een echt mooi doek eischt arbeid van vele maanden — heeft de vrouw haar kunstzinnigheid vastgelegd in kleur en vorm van groote schoonheid.

Een wevende vrouw

Zoo'n doek is een schilderij, dat men telkens en telkens weer beschouwen moet, wil men al de schoonheden ontdekken en in zich opnemen. Deze vrouw denkt in kleuren en vormen, die ze als het ware uit het niets te voorschijn brengt, en met de eenvoudigste hulpmiddelen tot werkelijkheid maakt. Evenmin als een schilder twee precies dezelfde schilderijen kan schilderen, of het wordt een doode copie, kan een Soembaneesche vrouw twee dezelfde doeken maken. Zoo weet echte kunst, ook in een natuervolk, zich altijd te uiten.

Hetzelfde zien wij op het gebied van de taal.

De Soembanees heeft geen schrijftaal, en kan dus zijn gedachten niet vast leggen in het geschreven woord. Zijn taal is arm aan woorden en woordvormen, vergeleken met onze oude of nieuwe talen.

OPGANG

OPGANG

Maar evenals de boetseerder uit gewone klei zijn kunst-gestalten weet te schep-
pen, zoo verstaat de Soembanees de kunst zijn armoedige taal te kneden en te
vormen. Met klare plastiek en rijkdom van beelden geeft hij uitdrukking aan
zijn gedachten, zoodat het woord voor hem gestalte aanneemt en begint te leven.
In zekeren zin is hij daartoe wel gedwongen. Waar het geschreven woord ont-
breekt, tracht men het gesproken woord zoo te uiten, dat het in de herinnering
vast blijft, als een beeld, dat men gezien heeft.

Een woord vervliegt, maar een beeld kan men steeds weer in de gedachten
terugroepen en zich voorstellen.

Vandaar de beeldenrijkdom in de taal bij een natuervolk. Men kleedt zijn ge-
dachten en begrippen als het ware in plastische vormen. De hoorders hooren
niet slechts met hun ooren, maar zij zien met hun oogen wat gesproken wordt.
Daarom staat de man, die meester is van het woord, hoog in aanzien. Een
kunstzinnige weefster is voor bruidsschat duizenden guldens waard, en de
gave van het woord wordt meer geschat dan kudden paarden en buffels. Uit
de zonen van een radja wordt hij als opvolger aangewezen, niet die de oudste
is, maar die het best kan „praten”. De oudste zoon mag het familiebezit be-
heeren, maar de „prater” regeert en representeert zijn stam naar buiten. En in
de gewone dorpsgemeenschap is de man met een „scheve tong” (als men zwijgt
ligt de tong plat in de mond) in aanzien en zit, al is hij arm in bezittingen,
toch vooraan in den raad der oudsten.

Nu vindt men in hun taal niet alleen de dichters, die, begeleid door het twee-
snarig instrument, de gebeurtenissen van den dag bezingen, en die in vorm
van poëzie verhalen wat zij te zeggen hebben. Ook in het dagelijksche leven,
bij het bespreken van allerlei zaken, over bruidsschat of in twistgedingen, weet
de spreker zich „poëtisch” uit te drukken. Al spreekt men in vlot verhalende
stijl, telkens gaat de taal over in woordvormen van rythme en klank.

De gebeden en litaniën bij elk offer zijn steeds in gebonden stijl. Maar zelfs in
de meest vast staande formules, weet men telkens nieuwe variaties in te voegen.
Hij kan „goed bidden”, wil niet zeggen, dat hij de verschillende gebedsformu-
les bij de onderscheidene plechtigheden vereischt, goed van buiten kent — al is
dat op zich zelf reeds een groote prestatie van het geheugen — maar dat hij het
al-oude ook door nieuwe beeldvormen van woorden weet af te wisselen en uit
te breiden. Al vallen zij, naar onze smaak, in eindelooze herhalingen — en dat
moeten zij wel doen om het gesproken woord als het ware er in te hameren —
de kunst is, hetzelfde telkens weer op een andere wijze te zeggen.

Niet alleen de meesters van het woord, maar ook het gewone volk gebruikt
daarom gaarne een „bloemrijke” taal. De poëzie is niet het eigendom van
enkelen, maar ieder tracht zooveel mogelijk zich in rhythme van klank uit te
drukken.

Een meisje, dat uitgehuwelijkt zal worden, maar liever in het stamddorp blijft,
neemt de *djoengga* (het tweesnarig muziekinstrument, dat veel lijkt op een
gitaar met twee koperen snaren) en zingt boven in huis, zoodat haar vader,
die beneden in de voorgalerij zit, het kan hooren:

Houdt mij goed vast
o mijn vader,
bij het opstapje van uw huis,
bij de voetenkrabber van uw voorgalerij.
Laat mij toch zijn
als een pikzwart varken,
en leg mij als een teeken onder uw huis.
Welaan, laat mij zijn
als een hond, wit van hals,
en geef mij een plaats in uw voorgalerij.

Welaan, laat mij zijn
als een paard, wit van schouder,
en geef mij een plaats in uw weide-
veld.
Welaan, laat mij het opzicht houden
het opzicht houden over het op-
scheppen (van de rijst.)
Welaan, laat mij zorgen,
zorgen voor het stampen.
(van de maïs).

OPGANG

Ook bij 't bespreken van een zaak, gebruikt men gaarne deze stijl van woorden. Een vader, wiens dochter beloofd en verzegd is aan een man, die reeds een gedeelte van den bruidsschat betaald heeft, wil om de een of andere reden haar liever aan iemand anders uithuwelijken. Hij roept daarom den nieuwen aanstaanden schoonzoon, dien hij op het oog heeft, om met hem de zaak eens te bepraten. Want het verbreken van een dergelijke toezegging zal natuurlijk twist en strijd ten gevolge hebben.

Nadat hij een stuk goed — want men moet altijd over iets tastbaars heen praten — tusschen hen ingelegd heeft, begint hij:

Daar ligt een stuk goed — laten wij het gelijkmatig afhakken als een kam, laten wij het scherp aanpunten als een schaar, ¹⁾ zeg ik maar. Daarom ligt daar een stuk goed, opdat wij daarmee zullen spreken. Want zij is als twee saamgekleefde stenen,	als twee naast elkaar gegroeide palm- boomen. ²⁾ Het is daarom, dat ik spreek en u vraag: of gij zijt een hond met scherpe tanden, of gij slaan kunt en u verzetten kunt. Laten wij dit weten, zeg ik maar. Daarom is het toch, dat daar ligt een stuk goed; wij hebben het neergelegd, verhef uw stem en spreek.
---	---

De man durft echter niet goed en heeft weinig zin zich met zulk een gevaarlijke zaak in te laten en zegt daarom:

Zeker, het is een weg en het is een pad; ³⁾ daar ligt een stuk goed, hebt gij gezegd, maar mijn woord is: als twee naast elkaar opgeschoten palmboomen, is zij, over wie gij spreekt; als twee in elkaar gegroeide stenen, is zij, naar uw woord. ⁴⁾ Maar al ben ik aan het dansen bij de gong, ik kijk wel achter mij; al ben ik aan het oogsten in het veld, ik ben toch steeds op mijn hoede. ⁵⁾	Wanneer ik het overleg in mijn gedachten, en overweeg in mijn lever, — ik ben geen hond met scherpe tanden, en als het op het slaan aankomt, kan ik mij niet verdedigen. ⁶⁾ Als het zóó was, naar uw woord, dat zij was een enkele steen; wanneer gij zoudt zeggen, dat zij was als een enkele boom, dan zou ik wel weten den weg en het pad... Laten wij het touw hier afsnijden en het stuk hout hier doorhakken. ⁷⁾
--	---

Een vrouw is door een bandjir meegesleurd, en eenige dagen later vindt men haar lijk in de monding der rivier bij het zeestrand. Een dichter improviseert de volgende klaagzang, begeleid door zijn gitaar:

Ha Ina Ramboe Ngiroel! doe open uw oogen, de oogen zoo snel gesloten;	sta toch op uwe voeten, de voeten zoo ras gebroken. Een hevige wind,
---	--

- 1) d.i. laat ons goed en scherp belijnd afspreken.
- 2) mijn dochter staat niet alléén, maar is reeds beloofd aan een anderen man.
- 3) 't Is ook een weg; 't is wel waar wat gij zegt.
- 4) daar gij zelf zegt, dat zij reeds verloofd is.
- 5) bij al wat ik doe, ben ik zeer voorzichtig.
- 6) ik ben er de man niet naar om aan te vallen of mij te verdedigen.
- 7) laten wij hiermee een eind aan de bespreking maken.

OPGANG

die palmboomen breekt —
een roode bandjir,
die rivieroeveren uitgraaft —
Daarom stierft gij met glazige oogen,
en zijt gij gestorven met gezwollen
lichaam.

Alle beesten waren voltallig —
de achtpootige inktvisch,
de achtpootige krab;
zij werden vet en verzadigd,
vindend een groote buit.
Sta op — en open uw mond!
spreek het ronduit,
wat was de oorzaak
en wat was de reden,
dat hij vertoornd op u was te Wola,
dat hij boos op u was te Langoe? ¹⁾
Of misschien was hij het wel,
de geest boven in huis,
of de aardgeesten op het veld. ²⁾
Geen orakelsnoer waarschuwde,
geen kippendarm gaf een teeken. ³⁾
Sta op! vlug sta op!
ha, vrouw en moeder!
Uw oogen zijn snel gesloten,
uw voeten zijn vlug gebroken,
ha, vrouw en moeder!
Als gij aankomt op uw plaats,
als gij bereikt uw bestemming
onder den tamarinde en onder den
woediboom. ⁴⁾
Luister, hoor nog eens!
als gij aankomt, spreek dan op de
takjes,
waar gij stil houdt,
op de steen, waarop gij gaat staan. ⁵⁾
Luister, hoor nog eens, met de ooren!
zie nog eens met de oogen!
Ha, vrouw en moeder!
Het is toch al te erg,
aan een eind is haar willen,
saamgetrokken is haar hart;

de dood heeft u toch zoo snel
gebroken, naar zich toe getrokken.
Als een zware steen is hij op u gerold,
als een zware tak is hij op u gevallen.
Ha vrouw en moeder!
als gij daar aankomt,
als een hollend paard,
als een opgejaagd wild varken, ⁶⁾
spreek dan alzoo
en gebruik deze woorden;
vertel 't volgens waarheid
en spreek 't naar de volgorde.
Als hij u roept en 't u vraagt,
hoe is het op de aarde
met de kinderen van het land?
spreek dan deze woorden,
welke niet ter zijde gelegd
en welke niet vergeten mogen worden:
gelijk een kip, die opziet naar de strik,
aldus is het;
gelijk een hond angstig omziet naar de
stok —
zoo is het;
tranen zijn er, welke niet opdrogen;
neusvocht, dat onafgebroken neervalt.
Nu zij is heengegaan en vertrokken,
die ijverig was in het eten geven aan
de kippen,
die vlijtig was in het voeren der
varkens, ⁷⁾
staat hij ⁸⁾ verlaten alleen,
als een paard, dat geen water kan
vinden,
als een hond, die jankend rondzwerft,
als een kuiken zonder kloek,
als een karbouw, eenzaam op het veld,
als een lans, die niet gebruikt wordt.
Waarom zijt gij zoo haastig geweest,
ha vrouw en moeder!
dat gij gegaan zijt naar het land,
waar niemand van wederkeert?

- 1) plaatsnamen in het doodenrijk.
- 2) zijn het de vertoornde zielen der afgestorvenen geweest of was het een der geesten, die u deed sterven?
- 3) geen ongunstig voorteken voorspelde een ongeluk.
- 4) Heilige boomen aan de voorpoort van de zielestad, waar de ziel moet blijven wachten.
- 5) die ziel, eer zij in de zielestad wordt binnengelaten, wordt eerst aan een onderzoek onderworpen.
- 6) dit ziet op haar plotselingen dood.
- 7) de ijverige huisvrouw.
- 8) haar man.

Er zijn ook oolijke dichters, die een spotlied weten te maken. In het dorp worden de zeden streng in acht genomen en de vrouw, die dat vergeet, loopt de kans, dat het volgende spotlied op haar wordt gezongen.

OPGANG

Zij vraagt een man!	gelijk als bij de Endeneezen.
de vrouw — de vrouw!	De vrouw vraagt een man!
Zij vraagt een man!	Voor één witte sjaal,
Ik hoorde nog nooit zoo iets,	voor één fleschje reukwater,
ik zag nog nooit iets dergelijks.	daarvoor vraagt zij een man!
Het is de gewoonte der vreemdelingen,	

En in dien trant gaat de dorpsdichter voort, begeleid door zijn tweesnurig instrument, het slechte gedrag van een dorpsgenoot te bezingen.

Bij de gemeenschappelijke werkzaamheden, als het bouwen van een huis of bij het oogsten, zijn liederen zeer geliefd. Het zijn dikwijls beurtzangen, waarbij de zanger voorgaat met het dichten der strofen, terwijl allen, in koor, telkens invallen met een vaststaand refrein.

Een zware boomstam moet uren ver gesleept worden naar het dorp. Meer dan honderd mannen trekken het zware stuk hout aan lange touwen, in elkaar gedraaide buffelhuid-reepen, over den steenachtigen grond. Het is zwaar werk en men tracht de sleepers aan te zetten door een lied.

Wali wai ja — hai ja ja!

klinkt de schelle stem van den voorzanger. Aldus het refrein, dat alleen een klank van rythme aangeeft. Na iedere twee of drie regels herhaalt hij dit refrein en de mannen geven hem met dezelfde klanken antwoord.

Vooruit, nog even!	dan zal het zijn alsof niet zwaar is,
totdat hij er komt,	wat men sleept en trekt. (<i>Refrein</i>).
bereikt zijn bestemming,	Zoo zal de paal aankomen,
en komt op zijn plaats. (<i>Refrein</i>).	op zijn schaduwrijke plaats,
Mits hij (de Marapoe) maar even zegt	als een stilstaand paard
en even spreekt: ajo —	als een vaststaande huispaal.
en licht maakt onze voeten	(<i>Refrein</i>).
en sterk maakt onze handen!	Stap — vlug — en snel —
(<i>Refrein</i>).	dan zal hij (de paal) gehoorzaam
Als hij maar even zegt: ajo —	volgen,
is het licht en niet zwaar! (<i>Refrein</i>).	dan is er niets, wat moeite geeft;
Hij stapt vlak achter ons;	de versperrende steen
Hij volgt ons op de hielen,	of het hakende hout. (<i>Refrein</i>).
waar 't daalt en waar 't stijgt,	Vooruit, naar zijn plaats,
opdat het niet vermoeie	bereik uw bestemming! (<i>Refrein</i>).
opdat het niet zwaar zij. (<i>Refrein</i>).	Over de groote rotsblokken heen,
Als hij maar even zegt: ajo —	over de scherpe steenen heen,
de Marapoe, schepper van menschen;	over berg en door dal,
opdat Hij helpe en opdat Hij steune,	door rivier en door ravijn! (<i>Refrein</i>).

Soembaneesche Poëzie

door D. K. Wielenga

II. (Slot).

KWAM bij het klaaglied de gedachte uit, dat een gewelddadige dood moet worden toegeschreven aan den toorn van de zielen der afgestorvenen of aan de wraak van goden of geesten, in het lied van de huispaal blijkt, dat men in het dagelijksche werk het zonder geestelijke hulp moeilijk kan stellen. Aan den zegen der Marapoe's (algemeene naam voor goden en geesten) is alles gelegen. In het volgende oogstlied vraagt men hem zelfs de levenskracht van de rijst, uit de tuinen van anderen te gaan rooven en over te storten in eigen rijst. De Marapoe van de rijst wordt aldus aangesproken:

Wie is hij? Waar is hij?
Mits hij maar even spreekt, ajo —
dan is de rijst er van zelf,
hard en wit als ivoor.
Hij toch is daar boven,
in het zingende land. ¹⁾
Wie is hij? Waar is hij?
Als hij maar even zegt: ajo —
dan is het dorschen, een maand lang,
dan is het oogsten, een jaar lang.
Dat hij nu aandrage,
de rijst van elk ravijn,
de rijst van ieder dal; ²⁾

dan zullen wij oogsten,
een huis stampend vol.
Wie is hij? Waar is hij?
Doe het ophouden aan 't eind,
doe 't reiken tot boven aan toe!
Wie is hij? Waar is hij?
Hij is daarboven,
in het zingende land,
bij de platte offersteen,
de schepper, de maker,
van rijst en maïs.
Wie is hij? Waar is hij?

En zoo gaat de voorzanger voort, terwijl de mannen en vrouwen na elke strofe invallen met het refrein: *Wie is hij? Waar is hij?* In eindelooze variaties weet hij zoo den lof van den Marapoe te bezingen en houdt hij zijn hoorders uren bezig.

Na den oogsttijd treedt de man, die „praten” kan, op als verteller van sproken en fabels en legenden. Dit geschiedt in los verhalende stijl, maar de woordkunstenaar laat tot afwisseling zijn persoon ook spreken op maat van rhythmische klank.

Een jongen wordt als een duif geboren, beleeft allerlei avonturen, helpt zijn familie, door wie hij verstooten is, op wonderbare wijze en schaakt ten slotte een meisje, dat hij als vrouw begeert, nadat hij den bruidsschat twee maal uit de lucht deed vallen.

De schoonvader stuurt een kraai uit, om de

1) In het hiernamaals is het altijd feest met muziek en zang.

2) uit elke tuin.

OPGANG

Een Soembaneesch redenaar

duif tot verantwoording te roepen; maar deze komt onverrichter zake terug.
Dan wordt de koka (een soort ekster) gezonden. Deze komt bij de duif en zegt:

Koka kau wa! koka kau wa!
Ga voor mij eens hooren,
zegt uw vader en uw moeder,
daar beneden, op den vasten grond.
Waar toch is gelegen, de reden;
waar toch zit, de oorzaak?
Daarom kom ik,
aangestapt en aangetreden.
Men heeft mij doen opstaan,

men heeft mij doen gaan,
uw vader en uw moeder.
Of hij het werkelijk is,
of hij het waarlijk is,
die heeft bewogen zijn hand
en heeft bewogen zijn voet?
zegt uw vader en uw moeder.
Koka kau wa! koka kau wa!

De duif antwoordt:

Toeroe toe toe, koka kau wa!
Als hij 't toch is,
die u deed opstaan,
die u deed komen —
wat mij betreft,
mijn handen raakten niets aan,
mijn oogen zagen niets.
Waar de duif is,
die haar geschaakt heeft,
weet ik niet,

is voor mij verborgen.
Ik bleef voortdurend,
sinds ik hier kwam.
Mijn voeten liepen niet,
mijn hoofd draaide zich niet om.
Ik ben niet de eenige duif,
in alle landen zijn duiven;
daarom, kom nog maar eens terug!
Toeroe toe toe, koka kau wa.

De koka-vogel gaat heen en zegt aan den schoonvader:

Koka kau wa, koka kau wa!
Mijn oogen zagen niets, zegt hij;
mijn handen grepen niets, zegt hij;
mijn voeten liepen niet

en mijn hoofd draaide niet,
zeide de duif;
kom nog maar eens terug.

De schoonvader antwoordt:

wanneer 't alzo is,
kom terug, als hij zegt,
ga dan nog maar eens
naar hem hooren,
totdat hij overhelt en afbreekt
(bekennen).

wanneer dit zijn goederen zijn,
ik geef ze niet terug.
Als ik maar weet, dat hij 't is,
die mijn dochter genomen heeft;
opdat verruimd zij mijn lever,
en niet bedroefd voortdurend.

Zoo zult gij tot hem zeggen:

De koka-vogel gaat heen en zegt:

Koka kau wa, koka kau wa!
Doe het tweemaal zijn,
zoo was uw woord;
zoo komt dan terug mijn lichaam,
zoo keert terug mijn paard.

Wees oprecht en spreek naar
waarheid,
laat het zijn een goede varkenslever
en een juiste kippendarm
om een effen weg te maken. 1)

1) Uit een varkenslever of kippendarm leest men de waarheid of den wil van
goden en geesten.

OPGANG. En dan antwoordt de duif:
 Toeroe toe toe, koka kau wal
 daar gij ten tweede male komt —
 het is de waarheid;
 tweemaal strooide ik goederen,
 daarom zeide ik, kom tweemaal.
 Straks in den avond zal ik komen;

offerdieren, als hij 't zegt,
 laat 't voorloopig na;
 wacht maar tot ik terug kom,
 mijn lichaam en mijn paard.

En zoo weet de verteller zijn verhaal uren lang uit te spinnen. En al is het een bekend verhaal, een knap verteller zal door zijn woordenkeus, de hoorders in spanning houden.

Vooraf bij de dorpsfeesten komt de volksdichter in zijn kracht. Op hem rust de taak het sierlijke dansen der vrouwen met zijn lied te begeleiden, ze aan te vuren tot steeds sneller rythme van bewegingen.

Onafgebroken
 dansende galop
 als een paard van Lewa!
 Ha Ramboe la Ana Weni! ¹⁾
 stap, terwijl gij achterom ziet;
 trappel met de voeten,
 terwijl gij wegspringt;
 terwijl gij nadert,
 terwijl gij terugwijkt.
 Ha Ramboe la Ana Weni!
 houdt tegelijkertijd uw hoofd schuin,
 dicht aan de zijde
 van de onbereikbare trom;
 van de gongs,
 de onbegeleibaren.
 Luister naar de slag,
 van de tamboerijnen;
 naar de klank,
 van de kleine trommen.
 Luister, hoor wederom!
 Aan de uiterste grens van het strand,
 het zeewier — de zeeappel,
 de achtpootige inktvisch,
 de gevlekte tripang,
 de hiloe, de helir — ²⁾
 evenals deze,
 Ha Ramboe la Ana Weni!
 terwijl zij zich bewegen,
 terwijl zij voortschuiven,

over de zandhoopjes,
 over de scherpe steentjes —
 alzo gij,
 volg hun voorbeeld;
 zóó zult gij dansen!
 Zij laten ons zien
 het voorbeeld — het gelijke.
 Doe het dan na,
 volg het dan na!
 Ha Ramboe la Ana Weni!
 Laat uw tred licht zijn,
 dans als een paard van Lewa!
 Vecht als kakelende kippen;
 schudt uw hoofd als duiven,
 wees licht als de duiven,
 onafgebroken!
 Luister, hoor wederom!
 laat uw lever 't overdenken;
 vlug zult gij zijn
 in het wegspringen,
 evenals
 de *kadjoekoe mata kalau* ³⁾
 als hij ze voort doet stuiven,
 de wind,
 snel van loop,
 sterk van vlucht.
 zóó gij ook,
 zeggen wij!
 Ha Ramboe la Ana Weni!

Beleefd zijn in het spreken, is een eerste vereischte. Men mag iemand niet botweg vragen om inlichtingen, vooral als het een enigszins pijnlijke zaak betreft. Men verontschuldigt zich en kleedt de vraag in beeldvorm. Er komt

- 1) *Ramboe* is de aanspraaktitel van vrouwen. *Ana Weni* is de naam van het geslacht, waartoe het dorp behoort. Wanneer men iemand vraagt, waar hij thuis hoort, noemt hij niet den naam van zijn dorp, maar van zijn geslacht.
- 2) Namen van krabben en schelpdieretjes, die op het strand tusschen de steenen dooreen krioelen.
- 3) een grassoort met pluizen.

OPGANG

niemand op bezoek, die nog familie is van een der slaven van den gastheer. Deze mag dus niet zeggen: o, dat is nog familie van u — maar hij begint aldus te spreken:

Daar gij nu toch gekomen zijt, in de voorgalerij, bij mijn zitbank, onder de schaduw van mijn af- hangend dakriet — is dit het woord, dat wij gehoord hebben	het zijn naast elkaar liggende steenen, 2) zeide hij van u, naar wij hoorden. Daarom nu gij toch gekomen zijt — als gij van hetzelfde land zijt, als ge naast elkaar liggende steenen zijt,
van een onnoozele knaap, die maar eens langs kwam. Het is doorlopend land van hem, 1)	als het werkelijk zoo is — als wij 't slechts weten, zeg ik maar.

De bezoeker antwoordt even beleefd:

Het is de weg, het is het pad, gelijk gij daar zegt. 3) Een garnaal, bij het afdammen van de rivier, een stuk hout, dat vast zit in den oever. 4) Ik ben geen voorbijgaande schaduw,	ik ben geen nest in het dichte riet. Wij zijn van hetzelfde land toch, wij zijn twee naast elkaar liggende steenen, van de alleroudste tijden af, tot nu toe, van grootmoeders zijde, van groot- vaders zijde.
--	--

Er is een twistzaak over een gestolen paard. Eer men tot geweld overgaat, moet de kwestie lang en breed besproken worden. Maar het geschiedt beleefd en uiterlijk vriendelijk. Men gaat naar het schuldige dorp om opheldering te vragen. Men wordt als gasten ontvangen en na lang heen en weer praten over onverschillige onderwerpen, komt men eindelijk tot de zaak, welke in het geding is. Op de vraag naar de reden van het bezoek, volgt dan:

het is niet zonder oorzaak, en zonder reden, het is niet met eigen zin en eigen wil, dat wij komen aangestapt en aange- treden.	De beweeglijke nek, de geringde hoorn, 5) welke verloren geraakt is in den avond, en zoek geraakt in den morgen; daarom kom ik, zeg ik maar.
---	--

De tegenpartij antwoordt even beleefd:

noch gisteren, noch eergisteren, heden voor het eerst, dezen dag, zoo even, nu gij uw tong tegen mij beweegt,	nu gij mij bereikt met uw mond, is 't, dat ik 't hoor met mijn oor, dat ik 't zie, met mijn oog.
--	--

En in dezen trant wordt het twistgesprek voortgezet, dat of vreedzaam zal worden opgelost, of door geweld van wapenen zal worden beslist. Vooral in

1) d.i. hij is van dezelfde landstreek.

2) d.i. hij is van dezelfde familie.

3) d.i. het is zooals gij zegt.

4) d.i. gij hebt die slaven eerlijk gekocht, ze zijn eerlijk uw eigendom; ik kom ze dus niet opeischen. Bij het afdammen van een rivier met kleine dijkjes, vangt men garnalen; bij een bandjir blijft afdrijvend hout in den oever vastzitten, dat iedereen mag meenemen. 't Is geen roof of diefstal!

5) het paard, de buffel.

